

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (όγδοο τμήμα)

της 8ης Οκτωβρίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Κοινωνική πολιτική – Οδηγία 2000/78/EK – Ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία – Άρθρα 1, 2 και 3 – Οδηγία 1999/70/CE – Συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP – Ρήτρα 4 – Αρχή της απαγόρευσης των διακρίσεων – Μέτρο ληφθέν από πανεπιστημιακό ίδρυμα κατ' εφαρμογήν του εθνικού δικαίου – Διατήρηση του καθεστώτος του μόνιμου διδάσκοντος πέραν της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης – Δυνατότητα που επιφυλάσσεται στους διδάσκοντες που έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή – Διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα αυτή – Συμβάσεις ορισμένου χρόνου – Αμοιβή κατώτερη από αυτήν που χορηγείται στους μόνιμους διδάσκοντες»

Στην υπόθεση C-644/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείο Alba Iulia, Ρουμανία) με απόφαση της 27ης Μαΐου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 28 Αυγούστου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

FT

κατά

Universitatea «Lucian Blaga» Sibiu,

GS κ.λπ,

HS,

Ministerul Educației Naționale,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (όγδοο τμήμα),

συγκείμενο από τους N. Wahl, πρόεδρο τμήματος, F. Biltgen (εισηγητή) και L. S. Rossi, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Bobek

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η FT, εκπροσωπούμενη από τον D. Târșia, avocat,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ρουμανική.

- η Ρουμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις E. Gane και A. Rotăreanu καθώς και από τον S.-A. Purza,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. van Beek και την C. Gheorghiu,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 1, του άρθρου 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', και του άρθρου 3 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16), καθώς και της ρήτρας 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 (στο εξής: συμφωνία-πλαίσιο) και περιλαμβάνεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP (ΕΕ 1999, L 175, σ. 43).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της FT και, αφετέρου, του Universitatea «Lucian Blaga» Sibiu (στο εξής: πανεπιστήμιο), των GS κ.λπ., του HS, καθώς και του Ministerul Educației Naționale (Υπουργείου Εθνικής Παιδείας, Ρουμανία), σχετικά με τους όρους εργασίας της στο πανεπιστήμιο αυτό μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία 2000/78

- 3 Σκοπός της οδηγίας 2000/78, κατά το άρθρο 1, είναι η θέσπιση γενικού πλαισίου για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, ειδικών αναγκών, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας, προκειμένου να υλοποιηθεί η αρχή της ίσης μεταχείρισης στα κράτη μέλη.
- 4 Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας προβλέπει τα εξής:
 - «1. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, η αρχή της ίσης μεταχείρισης σημαίνει την απουσία άμεσης ή έμμεσης διάκρισης για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1.
 2. Για τους σκοπούς της παραγράφου 1:
 - α) συντρέχει άμεση διάκριση όταν, για έναν από τους λόγους που αναφέρονται στο άρθρο 1, ένα πρόσωπο υφίσταται μεταχείριση λιγότερο ευνοϊκή από αυτήν την οποία υφίσταται, υπέστη ή θα υφίστατο σε ανάλογη κατάσταση ένα άλλο πρόσωπο,

- β) συντρέχει έμμεση διάκριση όταν μια εκ πρώτης όψεως ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική ενδέχεται να προκαλέσει μειονεκτική μεταχείριση ενός προσώπου μιας ορισμένης θρησκείας ή πεποιθήσεων, με μια ορισμένη ειδική ανάγκη, μιας ορισμένης ηλικίας, ή ενός ορισμένου γενετήσιου προσανατολισμού, σε σχέση με άλλα άτομα εκτός εάν,
i) η εν λόγω διάταξη, κριτήριο ή πρακτική δικαιολογείται αντικειμενικά από ένα θεμιτό στόχο και τα μέσα για την επίτευξη του στόχου αυτού είναι πρόσφορα και αναγκαία [...].»

5 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας:

«Εντός των ορίων των εξουσιών που απονέμονται στην Κοινότητα, η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά:

[...]

- γ) τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών,

[...]».

Η οδηγία 1999/70

6 Η αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 1999/70 έχει ως εξής:

«όσον αφορά τους όρους που χρησιμοποιούνται στη συμφωνία πλαίσιο χωρίς να ορίζονται επακριβώς, η παρούσα οδηγία αφήνει στα κράτη μέλη τη μέριμνα να ορίσουν τους εν λόγω όρους σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία ή/και τις εθνικές τους πρακτικές, όπως ισχύει για άλλες οδηγίες κοινωνικού χαρακτήρα που περιέχουν παρόμοιους όρους, με την προϋπόθεση ότι οι σχετικοί ορισμοί δεν θα είναι αντίθετοι προς τη συμφωνία πλαίσιο».

Η συμφωνία-πλαίσιο

7 Η ρήτρα 3 της συμφωνίας-πλαισίου έχει ως εξής:

- «1. Για τους σκοπούς της παρούσας συμφωνίας, ως “εργαζόμενος ορισμένου χρόνου” νοείται ένα πρόσωπο που έχει σύμβαση ή σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου συναφθείσα απευθείας μεταξύ του εργοδότη και του εργαζομένου, η λήξη της οποίας καθορίζεται από αντικειμενικούς όρους, όπως παρέλευση συγκεκριμένης ημερομηνίας, η ολοκλήρωση συγκεκριμένου έργου ή πραγματοποίηση συγκεκριμένου γεγονότος.
2. Για τους σκοπούς της παρούσας συμφωνίας, ως “αντίστοιχος εργαζόμενος αορίστου χρόνου” νοείται ο εργαζόμενος που έχει σύμβαση ή σχέση εργασίας αορίστου χρόνου στην ίδια επιχείρηση, και απασχολείται στην ίδια ή παρόμοια εργασία/απασχόληση, λαμβανομένων υπόψη των προσόντων ή των δεξιοτήτων. Όπου δεν υπάρχει αντίστοιχος εργαζόμενος αορίστου χρόνου στην ίδια εκμετάλλευση, η σύγκριση πρέπει να γίνεται με αναφορά στην εκάστοτε εφαρμοζόμενη συλλογική σύμβαση, ή όταν δεν υπάρχει οικεία συλλογική σύμβαση, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, ή τις εθνικές συλλογικές συμβάσεις ή πρακτικές.»

- 8 Στο σημείο 1 της ρήτρας 4 της συμφωνίας-πλασιίου, η οποία φέρει τον τίτλο «Αρχή της μη διάκρισης», προβλέπονται τα εξής:

«Όσον αφορά τις συνθήκες απασχόλησης, οι εργαζόμενοι ορισμένου χρόνου δεν πρέπει να αντιμετωπίζονται δυσμενώς σε σχέση με τους αντίστοιχους εργαζομένους αορίστου χρόνου μόνο επειδή έχουν σύμβαση ή σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου, εκτός αν αυτό δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους.»

Το ρουμανικό δίκαιο

- 9 Το άρθρο 118, παράγραφοι 1 και 2, του *legea 1/2011 a educației naționale* (νόμου 1/2011 περί εθνικής παιδείας), της 5ης Ιανουαρίου 2011 (*Monitorul Oficial*, μέρος I, αριθ. 18, της 10ης Ιανουαρίου 2011), όπως ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: νόμος 1/2011), ορίζει τα εξής:

«1. Το εθνικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης βασίζεται στις ακόλουθες αρχές:

a) την αρχή της αυτονομίας των πανεπιστημίων·

[...]

2. Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, απαγορεύονται οι διακρίσεις λόγω ηλικίας, εθνότητας, φύλου, κοινωνικής προέλευσης, πολιτικού ή θρησκευτικού προσανατολισμού, γενετήσιου προσανατολισμού ή άλλου είδους διακρίσεις, εξαιρουμένων των μέτρων θετικής δράσης που προβλέπονται από τον νόμο.»

- 10 Σύμφωνα με το άρθρο 123, παράγραφος 2, του νόμου 1/2011:

«Η αυτονομία των πανεπιστημίων παρέχει στην πανεπιστημιακή κοινότητα το δικαίωμα να καθορίζει την αποστολή της, τη θεσμική στρατηγική, τη διάρθρωση, τις δραστηριότητες, την οργάνωση και τη λειτουργία της, τη διαχείριση των υλικών και ανθρώπινων πόρων, σε πλήρη συμμόρφωση με την ισχύουσα νομοθεσία.»

- 11 Το άρθρο 289 του νόμου 1/2011 ορίζει:

«1. Τα μέλη του διδακτικού και ερευνητικού προσωπικού συνταξιοδοτούνται όταν συμπληρώνουν το 65ο έτος της ηλικίας τους.

[...]

3. Η σύγκλητος δημόσιου, ιδιωτικού, ή υπαγόμενου σε θρησκευτική αρχή πανεπιστημίου δύναται, βάσει κριτηρίων επαγγελματικής απόδοσης και λαμβανομένης υπόψη της οικονομικής κατάστασης, να αποφασίσει ότι ένας διδάσκων ή ένας ερευνητής μπορεί να συνεχίσει τη δραστηριότητά του μετά τη συνταξιοδότηση, βάσει σύμβασης ορισμένου χρόνου διάρκειας ενός έτους, με δυνατότητα ετήσιας παράτασης σύμφωνα με τον κανονισμό λειτουργίας του πανεπιστημίου, χωρίς ηλικιακό όριο. Η σύγκλητος του πανεπιστημίου δύναται να χορηγήσει τον τιμητικό τίτλο του ομότιμου καθηγητή, λόγω διδακτικής και ερευνητικής αριστείας, στους διδάσκοντες που έχουν συμπληρώσει την ηλικία συνταξιοδότησης. Οι μόνιμοι διδάσκοντες που έχουν συνταξιοδοτηθεί μπορούν να αμείβονται ως ωρομίσθιοι.

[...]

6. Κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις της παραγράφου 1, εάν τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν μπορούν να καλύπτουν τις ώρες διδασκαλίας με μόνιμο προσωπικό, μπορούν να αποφασίζουν τη διατήρηση, από συνταξιούχο, του καθεστώτος του μέλους του μόνιμου διδακτικού ή/και ερευνητικού προσωπικού, με όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτό, βάσει της ετήσιας αξιολόγησης των ακαδημαϊκών επιδόσεων, σύμφωνα με μεθοδολογία που καθορίζει η σύγκλητος του πανεπιστημίου.

7. Η επάνοδος στην υπηρεσία του συνταξιοδοτηθέντος διδακτικού προσωπικού σε θέσεις διδασκόντων διενεργείται σε ετήσια βάση, με διατήρηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη διδακτική δραστηριότητα που ασκούσαν πριν από τη συνταξιοδότηση, κατόπιν έγκρισης από τη σύγκλητο του πανεπιστημίου, σύμφωνα με τη μεθοδολογία που μνημονεύεται στην παράγραφο 6, υπό τον όρο της αναστολής της καταβολής σύνταξης καθ' όλη τη διάρκεια της επανόδου στην υπηρεσία.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 12 Κατά το χρονικό διάστημα 1994-2015, η FT εργαζόταν ως αναπληρώτρια καθηγήτρια στο πανεπιστήμιο, βάσει σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου.
- 13 Μετά τη συμπλήρωση, στις 11 Ιουνίου 2015, της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης, η οποία είχε οριστεί στα 65 έτη, η FT διατήρησε, δυνάμει απόφασης του πανεπιστημίου, το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος από την ημερομηνία αυτή έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2015, για το ακαδημαϊκό έτος 2014/2015.
- 14 Στη συνέχεια, το διοικητικό συμβούλιο του πανεπιστημίου απέρριψε την αίτηση της FT να διατηρήσει το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος το ακαδημαϊκό έτος 2015/2016, με την αιτιολογία ότι η αίτηση αυτή δεν ήταν σύμφωνη με τη «Μεθοδολογία σχετικά με την έγκριση της διατήρησης του καθεστώτος του μόνιμου διδάσκοντος από διδάσκοντες που έχουν συμπληρώσει τα 65 έτη» (στο εξής: μεθοδολογία), την οποία υιοθέτησε η Σύγκλητος του πανεπιστημίου με την απόφαση 3655 της 28ης Σεπτεμβρίου 2015. Βάσει της μεθοδολογίας, η δυνατότητα διατήρησης του καθεστώτος του μόνιμου διδάσκοντος πέραν της ηλικίας αυτής, την οποία προβλέπει το άρθρο 289, παράγραφος 6, του νόμου 1/2011, επιφυλασσόταν μόνο στους μόνιμους διδάσκοντες που είχαν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή. Κατόπιν τροποποίησης της μεθοδολογίας, η δυνατότητα αυτή καταργήθηκε για τους ως άνω διδάσκοντες από 1ης Οκτωβρίου 2016.
- 15 Κατόπιν απόρριψης της αίτησής της, η FT συνήψε από το 2016 διαδοχικές συμβάσεις ορισμένου χρόνου με το πανεπιστήμιο, βάσει των οποίων ασκούσε πανεπιστημιακές δραστηριότητες με εκείνες που ασκούσε στο παρελθόν και αμειβόταν με το σύστημα των «ωρομίσθιων», οι δε αποδοχές της ήταν χαμηλότερες από εκείνες που καταβάλλονταν στα μέλη του μόνιμου διδακτικού προσωπικού.
- 16 Η FT άσκησε αγωγή εργατικής διαφοράς ενώπιον του Tribunalul Sibiu (πρωτοδικείου Sibiu, Ρουμανία), με την οποία αμφισβήτησε την απόφαση του πανεπιστημίου, αναγνωρίζοντας ότι το καθεστώς της ως μόνιμης διδάσκουσας είχε παύσει την 1η Οκτωβρίου 2015 λόγω συμπλήρωσης της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης. Το δικαστήριο αυτό απέρριψε την αγωγή καθόσον δεν διαπίστωσε την ύπαρξη της προβληθείσας από την FT δυσμενούς διάκρισης βάσει της οδηγίας 2000/78. Η απόφαση αυτή κατέστη αμετάκλητη κατόπιν επικύρωσης από το Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείο Alba Iulia, Ρουμανία).
- 17 Επιπλέον, το Tribunalul Alba (πρωτοδικείο Alba, Ρουμανία,) απέρριψε την ασηθείσα από την FT προσφυγή, με την οποία είχε ζητήσει την ακύρωση των διοικητικών πράξεων βάσει των οποίων το πανεπιστήμιο δεν δέχτηκε την αίτησή της να διατηρήσει το καθεστώς της μόνιμης διδάσκουσας.

- 18 Το αιτούν δικαστήριο, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε αναίρεση κατά της ως άνω απορριπτικής απόφασης, επισημαίνει ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά το ότι, βάσει της μεθοδολογίας, η δυνατότητα διατήρησης του καθεστώτος του μόνιμου διδάσκοντος μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης επιφυλάσσεται μόνο στους διδάσκοντες που έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται, ειδικότερα, αν ο ορισμός ενός τέτοιου περιοριστικού κριτηρίου συνιστά έμμεση δυσμενή διάκριση, λαμβανομένου υπόψη του ότι η εφαρμογή του κριτηρίου αυτού έχει επίσης ως αποτέλεσμα τη σύναψη διαδοχικών συμβάσεων ορισμένου χρόνου, οι οποίες προβλέπουν χαμηλότερο μισθολόγιο. Σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν μπορεί να μην εφαρμόσει απόφαση εθνικού δικαστηρίου που έχει καταστεί αμετάκλητη και με την οποία κρίθηκε ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη κατάσταση δεν ενείχε δυσμενή διάκριση αντίθετη προς την οδηγία 2000/78.
- 19 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Curtea de Apel Alba Iulia (εφετείο Alba Iulia) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:
- «1) Έχουν το άρθρο 1, το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο β', και το άρθρο 3 της οδηγίας 2000/78 καθώς και η ρήτρα 4 της συμφωνίας-πλαίσιου την έννοια ότι συνιστά διάκριση μέτρο όπως το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης, βάσει του οποίου ο εργοδότης μπορεί να προβλέπει ότι πρόσωπα που έχουν συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας τους μπορούν να παραμένουν στη θέση τους ως μέλη του μόνιμου διδακτικού προσωπικού με τα δικαιώματα τα οποία απολάμβαναν προ της συνταξιοδότησης μόνο εάν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, εισάγοντας διάκριση κατά άλλων προσώπων, τα οποία βρίσκονται στην ίδια κατάσταση και τα οποία θα είχαν την εν λόγω δυνατότητα σε περίπτωση που υπήρχαν κενές θέσεις και πληρούσαν τις προϋποθέσεις σχετικά με την επαγγελματική απόδοση, και βάσει του οποίου είναι δυνατόν να επιβάλλονται σε πρόσωπα που δεν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, για την άσκηση της ίδιας ακαδημαϊκής δραστηριότητας, συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, διαδοχικώς συναπτόμενες, αμειβόμενες σε "ωριαία βάση", με αμοιβή κατώτερη αυτής που παρέχεται στα μέλη του μόνιμου διδακτικού προσωπικού;
- 2) Έχει η αρχή της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης την έννοια ότι ο εθνικός δικαστής δύναται να μην εφαρμόσει αμετάκλητη απόφαση εθνικού δικαστηρίου με την οποία διαπιστώθηκε ότι στην προεκτεθείσα πραγματική κατάσταση τηρήθηκε η οδηγία 2000/78/EK και δεν υφίσταται διάκριση;»

Επί του παραδεκτού της αίτησης προδικαστικής αποφάσεως

- 20 Η Ρουμανική Κυβέρνηση αμφισβητεί, με τις γραπτές παρατηρήσεις της, το παραδεκτό της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως. Εκτιμά, αφενός, ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης την οποία ζητεί το αιτούν δικαστήριο δεν είναι αναγκαία στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, η οποία θα μπορούσε να επιλυθεί βάσει μόνον των διατάξεων μεταφοράς του δικαίου αυτού στην εσωτερική έννομη τάξη, και, αφετέρου, ότι το εν λόγω δικαστήριο δεν εξήγησε επαρκώς την επιλογή των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης των οποίων ζητεί την ερμηνεία ούτε τη σχέση που θεωρεί ότι υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στη διαφορά της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας.
- 21 Συναφώς, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη για τη δικαστική απόφαση που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, με γνώμονα τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο το ζήτημα αν η προδικαστική απόφαση είναι αναγκαία για την έκδοση της δίκης του απόφασης όσο και το αν τα ερωτήματα που υποβάλλει στο Δικαστήριο είναι λυσιτελή. Κατά συνέπεια, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο οφείλει, καταρχήν, να

αποφανθεί [απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2019, Α. Κ. κ.λπ. (Ανεξαρτησία του πειθαρχικού τμήματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-585/18, C-624/18 και C-625/18, EU:C:2019:982, σκέψη 97 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].

- 22 Επομένως, υπέρ των ερωτημάτων που αφορούν το δίκαιο της Ένωσης συντρέχει τεκμήριο λυσιτέλειας. Το Δικαστήριο δύναται να μην αποφανθεί επί προδικαστικού ερωτήματος που έχει υποβληθεί από εθνικό δικαστήριο μόνον όταν προκύπτει προδήλως ότι η ζητούμενη ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης ουδεμία σχέση έχει με το υποστατό ή με το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή ακόμη όταν το Δικαστήριο δεν έχει στη διάθεσή του τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία για να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί [απόφαση της 19ης Νοεμβρίου 2019, Α. Κ. κ.λπ. (Ανεξαρτησία του πειθαρχικού τμήματος του Ανωτάτου Δικαστηρίου), C-585/18, C-624/18 και C-625/18, EU:C:2019:982, σκέψη 98 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 23 Εν προκειμένω, δεν προκύπτει προδήλως ότι οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που μνημονεύονται στα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο και οι οποίες αφορούν δυσμενείς διακρίσεις απαγορευόμενες στο πλαίσιο των σχέσεων εργασίας και απασχόλησης δεν έχουν καμία σχέση με τη διαφορά της κύριας δίκης. Αντιθέτως, το ζήτημα αν η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης εθνική ρύθμιση καθώς και ο τρόπος με τον οποίο εφαρμόστηκε από το πανεπιστήμιο συνεπάγονται τέτοιες διακρίσεις άπτεται της ουσίας της υπόθεσης.
- 24 Εξάλλου, μολονότι το σκεπτικό της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι συνοπτικό, εντούτοις, καθιστά σαφές ότι η διαφορά της κύριας δίκης αφορά προβαλλόμενη διαφορετική μεταχείριση των διδασκόντων του πανεπιστημίου που εξακολουθούν να εργάζονται μετά τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης, αναλόγως του αν έχουν ή όχι την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, και ότι ζητείται από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν η διαφορετική αυτή μεταχείριση αντιβαίνει στις διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που παρατίθενται στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Επιπλέον, δεδομένου ότι η εν λόγω αίτηση προδικαστικής αποφάσεως εκθέτει επαρκώς το σχετικό εθνικό πραγματικό και νομικό πλαίσιο, διαπιστώνεται ότι, εν προκειμένω, πληροί τις απαιτήσεις του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.
- 25 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι τα προδικαστικά ερωτήματα είναι παραδεκτά.

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

Επί του πρώτου σκέλους του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 26 Με το πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 1 και 2 της οδηγίας 2000/78 έχουν την έννοια ότι αντιτίθενται στην εφαρμογή εθνικής ρύθμισης δυνάμει της οποίας οι διδάσκοντες ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος που συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης μπορούν να διατηρήσουν το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος μόνον εφόσον έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, ενώ οι διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή μπορούν να συνάψουν με το ως άνω ίδρυμα μόνον συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, οι οποίες προβλέπουν καθεστώς κατώτερων αμοιβών σε σχέση με τις αμοιβές των μελών του μόνιμου διδακτικού προσωπικού.

- 27 Από το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας 2000/78 προκύπτει ότι αυτή εφαρμόζεται, εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που απονέμονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα πρόσωπα, στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων φορέων, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένων των απολύσεων και των αμοιβών.
- 28 Επομένως, η περίπτωση της FT, όσον αφορά τις συμβάσεις εργασίας που συνήψε με το πανεπιστήμιο καθώς και την αμοιβή της δυνάμει των συμβάσεων αυτών, εμπίπτει στη διάταξη αυτή.
- 29 Εντούτοις, όπως προκύπτει από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, η διαφορετική μεταχείριση όσον αφορά τις εργασιακές συνθήκες και τους όρους απασχόλησης που αποτελεί την αιτία της διαφοράς της κύριας δίκης βασίζεται, όσον αφορά τους διδάσκοντες του πανεπιστημίου που συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης, στο κατά πόσον έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, καθότι οι διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα αυτή βρίσκονται σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τα μέλη του μόνιμου διδακτικού προσωπικού.
- 30 Κατά πάγια νομολογία, τόσο από τον τίτλο και το προοίμιο όσο και από το περιεχόμενο και τον σκοπό της οδηγίας 2000/78 προκύπτει ότι η οδηγία αυτή αποσκοπεί στον καθορισμό ενός γενικού πλαισίου για να εξασφαλισθεί σε όλους ίση μεταχείριση «στον τομέα της απασχόλησης και της εργασίας», προσφέροντάς τους αποτελεσματική προστασία από τις δυσμενείς διακρίσεις που βασίζονται σε οποιονδήποτε από τους λόγους που απαριθμούνται στο άρθρο 1 (πρβλ. αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 2009, Hütter, C-88/08, EU:C:2009:381, σκέψη 33, και της 15ης Ιανουαρίου 2019, E.B., C-258/17, EU:C:2019:17, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 31 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας, οι λόγοι που αναφέρονται στο άρθρο 1 απαριθμούνται αποκλειστικώς (πρβλ. απόφαση της 9ης Μαρτίου 2017, Milkova, C-406/15, EU:C:2017:198, σκέψη 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 32 Επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι η επίμαχη στην κύρια δίκη διαφορετική μεταχείριση δεν εμπίπτει σε κανέναν από τους λόγους που απαριθμούνται στο εν λόγω άρθρο 1. Ειδικότερα, μια τέτοια διαφορετική μεταχείριση δεν στηρίζεται, έστω και εμμέσως, στην ηλικία, δεδομένου ότι τόσο τα πρόσωπα που ευνοούνται όσο και τα πρόσωπα που υφίστανται δυσμενή διάκριση από την εθνική νομοθεσία υπάγονται στην ίδια ηλικιακή ομάδα, δηλαδή στην ομάδα των προσώπων που έχουν συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης.
- 33 Πράγματι, η διαφορετική μεταχείριση που αποτελεί συνάρτηση της ιδιότητας του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή στηρίζεται στο είδος επαγγέλματος των ενδιαφερομένων προσώπων. Πλην όμως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η οδηγία 2000/78 δεν αφορά τις διακρίσεις που βασίζονται σε ένα τέτοιο κριτήριο (πρβλ. απόφαση της 21ης Μαΐου 2015, SCMD, C-262/14, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2015:336, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 34 Επομένως, περίπτωση όπως η επίμαχη στην κύρια δίκη δεν εμπίπτει στο γενικό πλαίσιο του άρθρου 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2000/78 το οποίο αποσκοπεί στην καταπολέμηση ορισμένων μορφών δυσμενών διακρίσεων στον χώρο εργασίας.
- 35 Κατά συνέπεια, στο πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι τα άρθρα 1 και 2 της οδηγίας 2000/78 έχουν την έννοια ότι δεν εφαρμόζονται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας οι διδάσκοντες ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος που συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης μπορούν να διατηρήσουν το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος μόνον εφόσον έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, ενώ οι διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος

διδασκαρική διατριβή μπορούν να συνάψουν με το ως άνω ίδρυμα μόνον συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, οι οποίες προβλέπουν καθεστώς κατώτερων αμοιβών σε σχέση με τις αμοιβές των μελών του μόνιμου διδακτικού προσωπικού.

Επί του δεύτερου σκέλους του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 36 Με το δεύτερο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν η ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλασίου έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής ρύθμισης δυνάμει της οποίας οι διδάσκοντες ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος που συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης μπορούν να διατηρήσουν το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος μόνον εφόσον έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, ενώ οι διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή μπορούν να συνάψουν με το ως άνω ίδρυμα μόνον συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, οι οποίες προβλέπουν αμοιβή κατώτερη από αυτή των μελών του μόνιμου διδακτικού προσωπικού.
- 37 Υπενθυμίζεται ότι η ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλασίου απαγορεύει να αντιμετωπίζονται οι εργαζόμενοι ορισμένου χρόνου δυσμενώς, όσον αφορά τους όρους απασχόλησης, σε σχέση με αντίστοιχους εργαζόμενους αορίστου χρόνου, για τον λόγο και μόνον ότι εργάζονται για ορισμένο χρόνο, εκτός εάν η διαφορετική αυτή μεταχείριση δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους.
- 38 Η ρήτρα 4 της συμφωνίας-πλασίου αποσκοπεί στην εφαρμογή της αρχής απαγόρευσης των δυσμενών διακρίσεων για τους εργαζόμενους ορισμένου χρόνου ώστε να εμποδίσει τη χρήση τέτοιων σχέσεων εργασίας από τον εργοδότη με σκοπό τη στέρηση από τους ως άνω εργαζόμενους των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στους εργαζόμενους αορίστου χρόνου (απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 39 Από το γράμμα και τον σκοπό της εν λόγω ρήτρας 4 προκύπτει ότι αυτή δεν αφορά την ίδια την επιλογή σύναψης συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου αντί για συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου, αλλά τις συνθήκες απασχόλησης των εργαζομένων που έχουν συνάψει το πρώτο είδος σύμβασης σε σχέση με εκείνους που εργάζονται βάσει σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου, καθότι στην έννοια των «συνθηκών απασχόλησης» περιλαμβάνονται μέτρα που εμπίπτουν στη σχέση εργασίας που έχει συναφθεί μεταξύ εργαζομένου και του εργοδότη του (πρβλ. απόφαση της 20ής Ιουνίου 2019, Ustariz Aróstegui, C-72/18, EU:C:2019:516, σκέψη 25 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 40 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν, υπό το πρίσμα των συνθηκών απασχόλησης των διδασκόντων που έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή και ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης, συνθήκες απασχόλησης όπως αυτές που προκύπτουν από τις συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου που συνήψε η FT, ειδικότερα δε το συνδεόμενο με αυτήν καθεστώς κατώτερης αμοιβής, συνιστούν διαφορετική μεταχείριση αντίθετη προς τη ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλασίου.
- 41 Συναφώς, πρέπει, πρώτον, να καθοριστεί αν οι διδάσκοντες που έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, με τους οποίους πρέπει να συγκριθεί η περίπτωση της FT, εμπίπτουν στην έννοια των «αντίστοιχων εργαζομένων αορίστου χρόνου» κατά τη διάταξη αυτή. Κατά τη ρήτρα 3, σημείο 2, της συμφωνίας-πλασίου, η έννοια αυτή καλύπτει τους εργαζόμενους «που έχ[ουν] σύμβαση ή σχέση εργασίας αορίστου χρόνου στην ίδια επιχείρηση, και απασχολ[ούνται] στην ίδια ή παρόμοια εργασία/απασχόληση, λαμβανομένων υπόψη των προσόντων ή των δεξιοτήτων».

- 42 Αφενός, δεδομένου ότι η έννοια της «σύμβασης εργασίας αορίστου χρόνου» δεν ορίζεται ειδικώς στη συμφωνία-πλαίσιο, πρέπει, όπως αναφέρει η αιτιολογική σκέψη 17 της οδηγίας 1999/70, να οριστεί από τα κράτη μέλη σύμφωνα με την εθνική τους νομοθεσία και τις εθνικές τους πρακτικές, εφόσον ο ορισμός αυτός σέβεται το περιεχόμενο της συμφωνίας-πλαισίου (πρβλ. απόφαση της 15ης Μαρτίου 2012, Sibilio, C-157/11, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2012:148, σκέψεις 42 έως 45).
- 43 Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Επιτροπή εκφράζει αμφιβολίες ως προς το αν οι διδάσκοντες που έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή και έχουν συμπληρώσει τη νόμιμη ηλικία συνταξιοδότησης εργάζονται βάσει συμβάσεων εργασίας αορίστου χρόνου, καθόσον από την επίμαχη εθνική ρύθμιση προκύπτει ότι, προκειμένου να διατηρήσουν το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος, υποβάλλονται σε ετήσια αξιολόγηση και έγκριση από το πανεπιστήμιο. Ωστόσο, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν οι διδάσκοντες αυτοί απασχολούνται δυνάμει συμβάσεων αορίστου χρόνου με βάση τα κριτήρια που μνημονεύθηκαν στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης.
- 44 Αφετέρου, ακόμη και αν γίνει δεκτό ότι οι εν λόγω διδάσκοντες απασχολούνται με σύμβαση εργασίας αορίστου χρόνου, πρέπει να εξακριβωθεί αν πρόκειται για «αντίστοιχους» εργαζομένους αορίστου χρόνου, κατά την έννοια της ρήτρας 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, η αρχή της απαγόρευσης των δυσμενών διακρίσεων, ειδική έκφραση της οποίας συνιστά η ως άνω ρήτρα, επιβάλλει να μην επιφυλάσσεται διαφορετική μεταχείριση σε συγκρίσιμες καταστάσεις ούτε ίδια μεταχείριση σε ανόμοιες καταστάσεις, εκτός εάν μια τέτοια μεταχείριση δικαιολογείται αντικειμενικώς (απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 60 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 45 Συγκεκριμένα, η αρχή της απαγόρευσης των δυσμενών διακρίσεων εφαρμόστηκε και εξειδικεύθηκε με τη συμφωνία-πλαίσιο αποκλειστικώς όσον αφορά τη διαφορετική μεταχείριση των εργαζομένων ορισμένου χρόνου και των εργαζομένων αορίστου χρόνου οι οποίοι τελούν σε συγκρίσιμη κατάσταση (απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 61 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 46 Προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσον οι ενδιαφερόμενοι εκτελούν την «ίδια ή παρόμοια» εργασία κατά την έννοια της συμφωνίας-πλαισίου, πρέπει, κατ' εφαρμογήν της ρήτρας 3, σημείο 2, και της ρήτρας 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, να εξετασθεί εάν, λαμβανομένου υπόψη ενός συνόλου παραγόντων, όπως η φύση της εργασίας, η απαιτούμενη κατάρτιση και οι όροι εργασίας, τα πρόσωπα αυτά είναι δυνατόν να θεωρηθούν ως τελούντα σε συγκρίσιμη κατάσταση (απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 62 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 47 Εν προκειμένω, εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, που είναι το μόνο αρμόδιο να εκτιμήσει τα πραγματικά περιστατικά, να κρίνει αν η FT, όταν απασχολούνταν από το πανεπιστήμιο βάσει διαδοχικών συμβάσεων εργασίας ορισμένου χρόνου, τελούσε σε συγκρίσιμη κατάσταση με τους διδάσκοντες που είχαν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή και είχαν προσληφθεί από τον ίδιο εργοδότη με συμβάσεις εργασίας αορίστου χρόνου μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 21ης Νοεμβρίου 2018, de Diego Porras, C-619/17, EU:C:2018:936, σκέψη 63).
- 48 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει, μεταξύ άλλων, να εξακριβωθεί εάν η φύση της εργασίας και οι όροι κατάρτισης των διδασκόντων που έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή διαφέρουν από τη φύση της εργασίας και τους όρους κατάρτισης ενός διδάσκοντος όπως η FT.
- 49 Εφόσον κριθεί ότι η κατάσταση των δύο αυτών κατηγοριών διδασκόντων είναι συγκρίσιμη, πρέπει να εξεταστεί, δεύτερον, αν υφίσταται αντικειμενικός λόγος, κατά την έννοια της ρήτρας 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου, ικανός να δικαιολογήσει τη διαφορετική μεταχείριση που αφορά, ιδίως, το επίπεδο της αμοιβής τους.

- 50 Κατά πάγια νομολογία, η έννοια των «αντικειμενικών λόγων» απαιτεί να δικαιολογείται η διαπιστωθείσα άνιση μεταχείριση από την ύπαρξη σαφών και συγκεκριμένων στοιχείων, που να χαρακτηρίζουν τον οικείο όρο απασχολήσεως στο ειδικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται και επί τη βάσει αντικειμενικών και διαφανών κριτηρίων, προκειμένου να μπορεί να ελεγχθεί αν η άνιση αυτή μεταχείριση ανταποκρίνεται σε πραγματική ανάγκη, είναι κατάλληλη προς επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού και αναγκαία προς τούτο. Τα εν λόγω στοιχεία μπορούν να ανάγονται, μεταξύ άλλων, στην ιδιαίτερη φύση των καθηκόντων για την εκτέλεση των οποίων έχουν συναφθεί συμβάσεις ορισμένου χρόνου και στα εγγενή χαρακτηριστικά των καθηκόντων αυτών ή, ενδεχομένως, στην επιδίωξη θεμιτού σκοπού κοινωνικής πολιτικής εκ μέρους κράτους μέλους (αποφάσεις της 13ης Σεπτεμβρίου 2007, *Del Cerro Alonso*, C-307/05, EU:C:2007:509, σκέψη 53, και της 20ής Ιουνίου 2019, *Ustariz Aróstegui*, C-72/18, EU:C:2019:516, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 51 Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η μεθοδολογία αποσκοπεί, σύμφωνα με την αιτιολογική της έκθεση, στην αντιμετώπιση της ανησυχητικής αύξησης του αριθμού των μόνιμων θέσεων καθηγητών και αναπληρωτών καθηγητών στο πανεπιστήμιο, σε σχέση με τον αριθμό των θέσεων λεκτόρων και επίκουρων καθηγητών, καθώς και στη διασφάλιση της οικονομικής ισορροπίας μεταξύ της βιωσιμότητας και της βραχυπρόθεσμης και μεσοπρόθεσμης ανάπτυξης του πανεπιστημίου. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει αν οι λόγοι αυτοί συνιστούν πράγματι τους σκοπούς της μεθοδολογίας.
- 52 Υπό την επιφύλαξη της ως άνω εξακρίβωσης, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τέτοιοι σκοποί, οι οποίοι αφορούν κατ' ουσίαν τη διαχείριση του προσωπικού καθώς και δημοσιονομικούς λόγους και οι οποίοι, επιπλέον, δεν στηρίζονται σε αντικειμενικά και διαφανή κριτήρια, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αντικειμενικοί λόγοι που δικαιολογούν διαφορετική μεταχείριση όπως η επίμαχη στη διαφορά της κύριας δίκης (πρβλ. απόφαση της 22ας Απριλίου 2010, *Zentralbetriebsrat der Landeskrankenhäuser Tirols*, C-486/08, EU:C:2010:215, σκέψη 46, καθώς και διάταξη της 9ης Φεβρουαρίου 2017, *Rodrigo Sanz*, C-443/16, EU:C:2017:109, σκέψεις 52 και 54).
- 53 Πράγματι, είναι μεν δυνατόν δημοσιονομικοί λόγοι να αποτελούν το έρεισμα των επιλογών κράτους μέλους ως προς την κοινωνική πολιτική και να επηρεάζουν τη φύση και το εύρος εφαρμογής των μέτρων κοινωνικής προστασίας που επιθυμεί να θεσπίσει το κράτος αυτό, αλλά δεν είναι δυνατόν τέτοιοι λόγοι να αποτελούν σκοπό επιδιωκόμενο με την πολιτική αυτή και, ως εκ τούτου, δεν μπορούν να δικαιολογήσουν την εφαρμογή εθνικής κανονιστικής ρύθμισης η οποία καταλήγει σε διαφορετική μεταχείριση εις βάρος των εργαζομένων με σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου (διάταξη της 9ης Φεβρουαρίου 2017, *Rodrigo Sanz*, C-443/16, EU:C:2017:109, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 54 Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, στο δεύτερο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαίσιου έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής ρύθμισης δυνάμει της οποίας οι διδάσκοντες ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος που συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης μπορούν να διατηρήσουν το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος μόνον εφόσον έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, ενώ οι διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή μπορούν να συνάψουν με το ως άνω ίδρυμα μόνον συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, οι οποίες προβλέπουν καθεστώς αμοιβών κατώτερων από αυτές των μελών του μόνιμου διδακτικού προσωπικού, υπό την προϋπόθεση ότι η πρώτη κατηγορία διδασκόντων αποτελείται από εργαζομένους αορίστου χρόνου αντίστοιχους με εκείνους που εμπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία και ότι η διαφορετική μεταχείριση όσον αφορά, ιδίως, το εν λόγω καθεστώς αμοιβών δεν δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

Επί του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος

- 55 Κατόπιν της απαντήσεως που δόθηκε στο πρώτο σκέλος του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, παρέλκει η απάντηση στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 56 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπύπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (όγδοο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Τα άρθρα 1 και 2 της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, έχουν την έννοια ότι δεν εφαρμόζονται σε εθνική ρύθμιση δυνάμει της οποίας οι διδάσκοντες ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος που συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης μπορούν να διατηρήσουν το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος μόνον εφόσον έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, ενώ οι διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή μπορούν να συνάψουν με το ως άνω ίδρυμα μόνον συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, οι οποίες προβλέπουν καθεστώς κατώτερων αμοιβών σε σχέση με τις αμοιβές των μελών του μόνιμου διδακτικού προσωπικού.
- 2) Η ρήτρα 4, σημείο 1, της συμφωνίας-πλαισίου για την εργασία ορισμένου χρόνου, η οποία συνήφθη στις 18 Μαρτίου 1999 και περιλαμβάνεται στο παράρτημα της οδηγίας 1999/70/ΕΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1999, σχετικά με τη συμφωνία-πλαίσιο για την εργασία ορισμένου χρόνου που συνήφθη από τη CES, την UNICE και το CEEP, έχει την έννοια ότι αντιτίθεται στην εφαρμογή εθνικής ρύθμισης δυνάμει της οποίας οι διδάσκοντες ενός πανεπιστημιακού ιδρύματος που συνεχίζουν να ασκούν το επάγγελμά τους μετά τη συμπλήρωση της νόμιμης ηλικίας συνταξιοδότησης μπορούν να διατηρήσουν το καθεστώς του μόνιμου διδάσκοντος μόνον εφόσον έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή, ενώ οι διδάσκοντες που δεν έχουν την ιδιότητα του επιβλέποντος διδακτορική διατριβή μπορούν να συνάψουν με το ως άνω ίδρυμα μόνον συμβάσεις εργασίας ορισμένου χρόνου, οι οποίες προβλέπουν καθεστώς αμοιβών κατώτερων από αυτές των μελών του μόνιμου διδακτικού προσωπικού, υπό την προϋπόθεση ότι η πρώτη κατηγορία διδασκόντων αποτελείται από εργαζομένους αορίστου χρόνου αντίστοιχους με εκείνους που εμπίπτουν στη δεύτερη κατηγορία και ότι η διαφορετική μεταχείριση όσον αφορά, ιδίως, το εν λόγω καθεστώς αμοιβών δεν δικαιολογείται από αντικειμενικούς λόγους, πράγμα που εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει.

(υπογραφές)